

A Critique of the Book ***"Meaning Culture and Social Life"***

Sirwan Mahmoudi*, Hamideh Mohammadzadeh**

Ali Yaghoobi***

Abstract

This article examines and critiques Stuart Hall's book *"Meaning, Culture, and Social Life"* through a descriptive-analytical method. The main focus of the book is the examination of what meaning, culture, and their relationship with social-political life are. The analysis shows that despite the importance of the book, the translation of part of the English text, which is merely an introduction to the main discussion, as well as formal and content-related deficiencies such as not including footnotes for terms and proper names, writing errors, weaknesses in equivalency selection, and a lack of consistency in the translation detract from its value. Hall, influenced by Gramsci, expands the concept of hegemony from class domination to discursive struggle in culture and media. Unlike Edward Said, who sees representation as a tool for Western dominance over the East, Hall views it as fluid and resistible. According to Hall, there are also criticisms regarding his writing and analytical style and methodology, which sometimes lead readers to face difficulties in reading and understanding his works. Other criticisms that can be written about him include a fluid and reductionist view of culture and ignoring historical, social, and economic

* PhD Candidate in Cultural Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran (Corresponding Author), sirwan2700@gmail.com

** PhD Candidate in Cultural Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran, mohammadzadehhamideh@yahoo.com

*** Associate Professor of Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Guilan, Rasht, Iran, yaghoobi@guilan.ac.ir

Date received: 10/04/2025, Date of acceptance: 26/07/2025

structures. Despite all this, in the age of digital capitalism, Stuart Hall's perspective remains very important and fundamental as a beacon of hope in today's social struggles.

Keywords: Culture, Discourse, Meaning, Power, Representation, Semiotics, Subject.

Extended Abstract

The book *"Meaning, Culture, and Social Life"* by Stuart Hall is one of the foundational works in the field of cultural studies and the sociology of culture. It is part of the volume *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, which was compiled by Hall and translated into Persian by Ahmad Golmohammadi in 2012. This article, using a descriptive-analytical approach, aims to introduce, critique, and analyze this work. Focusing on its Persian translation, the study investigates the book's theoretical, structural, and content dimensions, as well as Stuart Hall's perspectives. The book under review analyzes the mechanisms of meaning production and circulation in society, focusing on concepts such as 'meaning', 'culture', 'representation', 'semiotics', and 'subject'. Hall argues that meaning is not an inherent and fixed matter, but rather a product of interaction among sign systems, discourses, and social-historical contexts. Within this framework, language is regarded not merely as a tool for communication, but as a fundamental mechanism for the production of meaning and identity. Representation is also an active, meaning-making, and discursive process through which images, narratives, and ideologies influence mentalities and social structures. The article also points out several criticisms of the book. The translated version includes only the introduction and first chapter of the original text, while the main discussions on representation, developed in later chapters by various authors, are absent. This omission prevents Persian readers from gaining a comprehensive theoretical understanding. Another fundamental critique of the original book is the repetition of certain ideas by the author, which has led the translator to replicate this flaw in the translator's note. In terms of form, the translation also suffers from shortcomings, including the absence of footnotes for technical terms, unfamiliar equivalents (e.g., "constructivism," "representation"), improper use of spacing (half-space), and inconsistency in Persian equivalents for essential concepts. Furthermore, Hall's perspective and his book have criticisms that are mentioned below: Critique of writing style-analytical: Hall's prose is complex, specialized, and dense; making it

39 Abstract

difficult and incomprehensible for newcomers to cultural theory. At the analytical level, Hall relies heavily on structuralism (Saussure, Foucault, Althusser), which emphasizes discourse and ideology at the expense of ignoring lived experiences and empirical data. Additionally, concepts such as articulation, over determination, and signifying practices lack precise definitions. This leads to theoretical ambiguity and difficulty in operationalizing them in empirical research. Methodological critique: From a methodological perspective, Hall's theories provide rich conceptual tools but lack systematic solutions for empirical analysis. His semiotic and discursive analyses, without offering clear steps or research guidelines, are deemed ineffective for empirical researchers. Moreover, in combining the tradition of culturalism and structuralism, Hall has only emphasized differences and has not succeeded in providing a coherent methodological synthesis. Critique of the book 'Representation' and theoretical content: The book 'Representation' excels in the recontextualization of representation, but it performs poorly in practical and educational applications, with a greater focus on meaning production by power institutions rather than audience reception. Additionally, in the early chapters of the book, hybrid dimensions such as race, gender, class, and decolonization are not effectively considered, whereas these dimensions are highlighted in Hall's later works. The authors of the relevant article have criticized Hall's viewpoint from several angles: Political reductionism: Hall primarily analyzes culture as an ideological and political matter, neglecting its aesthetic, emotional, and affective dimensions. Ignoring individual agency: Hall's emphasis on structures has diminished the role of everyday actions and social interactions in the production of meaning and culture. Extreme fluidity: Although Hall highlights the fluidity of meaning and culture, neglecting fixed and stable cultural concepts (such as respect and honesty) can create a relativistic and imprecise perspective. Eurocentrism and limited generalizability: Hall's analytical framework is largely focused on the socio-historical context of Britain and is not directly applicable to non-Western societies or contemporary times (the age of artificial intelligence). The article also draws comparisons between Hall and thinkers such as Gramsci and Edward Said. Influenced by Gramsci, Hall extends the concept of hegemony into the realm of culture and media and applies it to the analysis of contemporary discourses like Thatcherism and racism. Regarding representation, Hall describes it as a multilayered process with potential for resistance and identity reconstruction. In contrast, Edward Said, in *Orientalism*, considers representation a tool of Western colonial domination over the East. In

conclusion, while *"Meaning, Culture, and Social Life"* contains only the initial section of a broader work, it plays a crucial role in familiarizing Persian-speaking readers with Stuart Hall's thought. This work offers profound insights into how meaning is formed, the role of representation, and the interaction between culture and power. It is particularly valuable for students and researchers in the fields of social sciences, communication, and media studies. Despite the critiques of the translated book and Hall's perspective as well as the book *Representation*, his importance and influence in cultural studies, media, and sociology remain steadfast, and his views are still considered guiding and inspiring in the digital capitalist era.

Bibliography

- Elliott, Anthony, Turner, Bryan (2014). *Approaches to Contemporary Social Theory*, trans. Farhang Ershad, 2nd edition, Tehran: Sociologists Publishing.
- Storey, John (2021). *Cultural Studies and Popular Culture*, trans. Hossein Payandeh, 7th edition, Tehran: Agah Publishing.
- Stones, Rob (2009). *Key Sociological Thinkers*, trans. Mehrdad Mirdamadi, 6th edition, Tehran: Markaz Publishing.
- Fazeli, Nematollah (2013). *Panel on the Thought of Stuart Hall*, compiled by Rouhollah Dehghani, Qom: Baqir al-Olum University.
- Mills, Andrew, Browitt, Jeff (2006). *Introduction to Contemporary Cultural Theory*, trans. Jamal Mohammadi, Tehran: Ghoghnoos Publishing.
- Hall, Stuart (2014). *Meaning, Culture and Social Life*, trans. Ahmad Golmohammadi, Tehran: Ney Publishing.
- English resources
- Belassi, H., Seferian, N., AboHarga, N., Socrat, N., Mostafa, O., ElGamal, H., & Shehab, Y. (2013). Critical Review on "The Work of Representation" by Stuart Hall. *Academia.edu Critical Review*.
- Carey, J. W. (1989). *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
- Colpani, G. (2021). Two Theories of Hegemony: Stuart Hall and Ernesto Laclau in Conversation. *Political Theory*, 50(2), 221-246. <https://doi.org/10.1177/00905917211019392>
- Elliott, A. (2021). *Routledge Handbook of Social and Cultural Theory*, Routledge Publications, Second Edition.
- Fiske, J. (1996). *Media Matters: Race and Gender in U.S. Politics*, University of Minnesota Press.
- Fuchs, C. (2023). A Marxist-Humanist perspective on Stuart Hall's communication theory. *Theory and Society*, 52(6), 995-1029. <https://doi.org/10.1007/s11186-023-09524-5>.

41 Abstract

- Gramsci, A. (1971). *Selections from Prison Notebooks*, trans. ed. and introduction Q. Hoare and G. N. Smith New York: International Publishers.
- Guermit, D., Touhami, I., & Afkir, M. (2023). The Examination of Stuart Hall's Postcolonial Perspective on Displacement and Identity Discontinuity in Fadia Faqir's *The Cry of the Dove* (2007). *Altralang Journal*, 5(3), 230–241. <https://doi.org/10.52919/altralang.v5i3.364>
- Hall, S. (1985). Signification, representation, ideology: Althusser and the post-structuralist debates. *Critical studies in media communication*, 2(2), 91-114. <https://doi.org/10.1080/15295038509360070>.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. India: SAGE Publications.
- Hall, S. (2021). *Writings on Media: History of the Present*. United States: Duke University Press.
- Lee, S. (2025). Decoding Stuart Hall's Impact: Understanding the Cultural Theorist's Influence on Postcolonial Literary Criticism. <https://www.numberanalytics.com/blog/stuart-hall-postcolonial-literary-criticism>.
- Rodman, G. (2023). *Representing Stuart Hall*. Critiques accessibility, structural determinism, and reception gaps. <https://www.gilrodman.com/2023/03/18/representing-stuart-hall/>.
- Rojek, c. (2007). *Cultural Studies*, Polity Press.
- Said, E. W. (2003). *Orientalism*, India: Penguin Group.
- Sobolev, D. (2008). Metaphor revisited. *New Literary History*, 39(4), 903-929. <https://dx.doi.org/10.1353/nlh.0.0063>.
- Streinzer, A., Tasic, J. (2022). Thinking with Gramsci Today: Gramscian perspectives in ethnographies of Europe. *Dialect Anthropol*, 46, 385–394. <https://doi.org/10.1007/s10624-022-09679-0>
- Watson, J, Hill, A. (2006). *Dictionary of Media and Publication, Communication Studies*, Hodder Arnold Publication.

معرفی و نقد کتاب معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی

سیروان محمودی*

حمیده محمدزاده**، علی یعقوبی***

چکیده

مقاله حاضر به بررسی و نقد کتاب «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی» استوارت هال به‌روش توصیفی-تحلیلی پرداخته است. محور اصلی کتاب، بررسی چیستی معنا، فرهنگ و رابطه آن با زندگی اجتماعی-سیاسی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد به‌رغم اهمیت کتاب، ترجمه بخشی از متن انگلیسی که صرفاً مقدمه‌ای برای بحث اصلی است و همچنین نواقص شکلی و محتوایی همچون نیاوردن پاورقی اصطلاحات و اسامی خاص، اشکالات نگارشی، ضعف در معادل‌گزینی و عدم یکدستی در ترجمه از ارزش آن کاسته است. هال، متأثر از گرامشی، مفهوم هژمونی را از سلطه طبقاتی به منازعه گفتمانی در فرهنگ و رسانه گسترش داده و بر تقاطع نژاد، جنسیت و هویت تأکید دارد. برخلاف ادوارد سعید که بازنمایی را ابزاری برای سلطه غرب بر شرق می‌داند، هال آن را سیال و مقاومت‌پذیر می‌بیند. به‌دیدگاه هال نیز نقدهایی از لحاظ سبک نوشتاری-تحلیلی و روش‌شناختی وارد است که در برخی مواقع موجب شده است خوانندگان در خوانش و فهم آثار او با مشکل مواجه گردند. از نقدهای دیگری که می‌توان در مورد او نوشت، نگاه سیال و تقلیل‌گرایانه به فرهنگ و نادیده‌گرفتن ساختارهای تاریخی، اجتماعی و اقتصادی است. با همه این‌ها، در

* دانشجوی مقطع دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران، شناسه پژوهشگر: 0009-0006-6236-9315 (نویسنده مسئول)، sirwan2700@gmail.com

** دانشجوی مقطع دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران، شناسه پژوهشگر: 0000-0001-7750-5750، mohammadzadehhamideh@yahoo.com

*** دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران، شناسه پژوهشگر: 0000-0003-4839-0442، yaghoobi@guilan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۴

عصر سرمایه‌داری دیجیتال، دیدگاه استوارت هال همچنان به‌عنوان چراغ امید در مبارزات اجتماعی امروز بسیار مهم و بنیادی است.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ، گفتمان، معنا، قدرت، بازنمایی، نشانه‌شناسی، سوژه.

۱. مقدمه

استوارت هال (Stuart Hall) مهم‌ترین چهره در تاریخ مطالعات فرهنگی بریتانیا است. او که به خانواده‌ای آفریقایی-کارائیبی تعلق داشت، در سال ۱۹۳۲ در جامائیکا به دنیا آمد. بخش اعظمی از کارهای هال، به توسعه و گسترش «مطالعات فرهنگی» (Cultural Studies) معطوف بوده است. این رشته نشانه‌ای از کثرت‌گرایی رایج در درون جامعه‌شناسی و نیز شاخصی از میان‌رشته‌ای بودن آن در شکل امروزی خود در بریتانیا، یعنی کشوری که هال در آن چهره‌ای متنفذ محسوب می‌شود، است (استونز، ۱۳۸۸: ۴۰۳). هال از همان ابتدا در بریتانیا به فعالیت‌های سیاسی پرداخت و کلوب چپ‌نو را بنیان‌گذاری کرد. این جریان [چپ‌نو] به دنبال دو هدف بود که تمام زندگی وی نیز رسیدن به این اهداف بود: اول، خوانش دوباره و نقد اندیشه‌های مارکسیسم ارتدوکس، به‌خصوص مفهوم نظریه زیربنا-روینا، با طرح این سؤال که چرا پیش‌بینی‌های مارکس درباره جامعه سرمایه‌داری عملی شد؟ دوم، مشارکت در عمل سیاسی برای جلوگیری از سقوط حزب کارگر از عرصه سیاست (الیوت، ۲۰۲۱). از سال‌های ۱۹۵۶ به بعد هال رهبری جنبش چپ‌نو را، هم به‌لحاظ نظری و هم عملی، عهده‌دار شد و در دهه ۱۹۷۰ مدیر مرکز مطالعات فرهنگ معاصر (Center for Contemporary Cultural Studies (CCCS)) بیرمنگام شد؛ او بیشتر به‌خاطر فعالیت در این مرکز شناخته شده است، درواقع در نظر بسیاری، هال یعنی CCCS، مرکزی که اکنون خود به‌صورت پدیده‌ای بین‌المللی درآمده که «مطالعات فرهنگی بریتانیا» خوانده می‌شود. هال و همکارانش در مرکز رشته مطالعات فرهنگی، فرهنگ را چنان گسترده تعریف کردند که شامل مجموعه‌ای فراتر از آثار ادبی یا سایر صورت‌های «روشنفکرانه» آن می‌شد. باورهای عادی، فیلم‌های سینمایی، ترانه‌های مردمی و مراسم روزهای تعطیل همگی بخشی از فرهنگ جامعه‌اند. هال تا سال ۱۹۷۹ ریاست مرکز بیرمنگام را برعهده داشت. او در این مرکز میراثی از پژوهش فرهنگی انتقادی به جا گذاشت که بعدها در کشورهای آمریکای شمالی، استرالیا، کره، تایوان و دیگر نقاط جهان گسترش یافت (استونز، ۱۳۸۸: ۴۰۴؛ میلز و براویت، ۱۳۸۵: ۷۵).

دربارهٔ حال این موضوع را باید در نظر داشت که دوره‌های فکری مختلفی داشته است و به‌همین دلیل اندیشهٔ تثبیت‌شده‌ای ندارد. به‌بیانی دیگر، او صاحب منظومهٔ فکری پراکنده است، برای مثال همکاری‌های پژوهشی بسیاری داشته و بیشتر آثارش در قالب همکاری است، نهایتاً دو کتاب بیشتر که حاصل کار شخص خودش باشد، ندارد. فیسک (Fiske) با کلمهٔ Open کارهای حال را این‌گونه توصیف می‌کند: «کارهایی با پایان باز، روبه‌جلو و در مشارکت با دیگران» (فیسک، ۱۹۹۶: ۲۱۲). وی در ۱۰ فوریه ۲۰۱۴ در سن ۸۲ سالگی از دنیا رفت.

در نوشتار حاضر، نگارندگان تلاش کرده‌اند علاوه‌بر معرفی اجمالی حال و کتاب «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی» به‌بررسی شکل و محتوایی این اثر نیز پردازند. پرسش‌های اساسی پژوهش حاضر این است که چه ضرورتی برای مطالعهٔ این اثر وجود دارد؟ چرا فقط بخش اول کتاب اصلی به‌فارسی برگردانده شده است؟ چه نقدها و اشکالاتی بر این کتاب و دیدگاه حال وارد است؟

۱.۱ درباره مرکز مطالعات فرهنگی بیرمنگام

مرکز بیرمنگام میانجی بی‌نظیری در زندگی علمی و فرهنگی بریتانیا بود. حال این مرکز را به‌عنوان دانشگاهی دیگر توصیف می‌کرد. جبهه‌های اصلی تحقیق در مرکز عبارت بود از طبقه و رسانه‌های توده‌گیر؛ تأثیر مدرسه و آموزش در بازتولید نابرابری‌های طبقه‌ای؛ خصیصه خرده‌فرهنگ‌های جوانان؛ سیاست‌گذاری و نظارت اجتماعی و تأثیر عملی ایدئولوژی در روابط جافتادهٔ فرهنگی. به‌علاوه، پژوهش‌هایی که حال و همکارانش در مرکز بیرمنگام بین سال‌های ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۹ در زمینهٔ تلویزیون و رسانه‌های جمعی، خرده‌فرهنگ‌های جوانی، آموزشی مدرسی و سیاست‌گذاری انجام دادند، آشکارا از یک پارادایم ساختارگرا در مطالعات فرهنگی پیروی می‌کنند. برای نمونه مفهوم «هژمونی و استیضاح»، که به‌ترتیب از گرامشی و آلتوسر وام گرفته‌شده، بسط داده شدند تا محدودیت‌های دریافت‌شده در برداشت مارکسیستی از ایدئولوژی را تصحیح نمایند. به‌طور کلی، ایدئولوژی گونه‌ای بسیار کارا از کنترل اجتماعی است و اعضای مکتب بیرمنگام به‌هنگام مطالعهٔ بافت آگاهی طبقه‌ای و مناسبات فرهنگی به این نوع کنترل علاقمندند. به این ترتیب، حال و همکارانش به‌پیروی از گرامشی، بر دیدگاه مارکسیسم نسبت به ایدئولوژی نقد داشتند، زیرا این دیدگاه به طبقهٔ حاکم و طبقهٔ فرمانبر به‌طور قطبی

می‌نگریست و یگانگی طبقه را پیش‌فرض تحلیل می‌دانست. آنها می‌خواستند دوگانگی‌ها و تناقض‌های درونی کارگزاران انسانی و ساختارهای کنترل اجتماعی را نشان دهند. همچنین، آنها در پی گسترش رویکردی بودند که به کارگزار انسانی توجه و احترام می‌گذاشت و در مقابل جبر فرهنگی مقاومت می‌کرد. گنجاندن مفاهیم هژمونی و استیضاح در مطالعات فرهنگی به این‌خاطر صورت پذیرفت که چنین اهدافی تأمین شود (الیوت و ترنر، ۱۳۹۳: ۶۴۰-۶۴۱).

۲.۱ آثار استوارت هال

آثار هال در مطالعات فرهنگی را می‌توان به سه دوره دسته‌بندی کرد:

۱. «مطالعه و بررسی تلویزیون (اواسط دهه ۱۹۷۰)»؛ «موقعیت‌یابی مارکس: ارزیابی‌ها و انحرافات (۱۹۷۳)»؛ «رمزگذاری و رمزگشایی در گفتمان تلویزیون (۱۹۷۳)»؛ «پلیسی‌کردن بحران (۱۹۷۸)».

۲. «مطالعه پوپولیسم/اقتصادگرایی تاجریسم (اواخر دهه ۱۹۸۰)»؛ «راه دشوار تجدید (۱۹۸۸)»؛ «مقاومت از طریق مناسک (۱۹۸۹)».

۳. «پروژه چندفرهنگ‌گرایی (اواخر دهه ۱۹۹۰ و بعد از آن)»؛ «شکل‌گیری مدرنیته (۱۹۹۲)»؛ «مسائل هویت فرهنگی (۱۹۹۶)»؛ «بازنمایی‌های فرهنگی و روایت‌های دلالت‌گر (۱۹۹۷)».

برخی از آثار هال که به فارسی ترجمه شده‌اند، عبارتند از «غرب و بقیه: گفتمان و قدرت»؛ «درآمدی بر فهم جامعه مدرن»؛ «رسانه و امر اجتماعی»؛ «پروپلماتیک هویت در مطالعات فرهنگی»؛ «دولت، فساد و فرصت‌های اجتماعی»؛ «درباره مطالعات فرهنگی»؛ «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی»، که در این پژوهش به معرفی و نقد کتاب «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی» و همچنین دیدگاه هال پرداخته می‌شود.

۳.۱ دلیل اهمیت استوارت هال و کتاب معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی

همان‌طور که گفته شد، هال از شخصیت‌های برجسته مکتب بیرمنگام است و دلیل اهمیت پرداختن به او و آثارش و در این پژوهش کتاب «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی» این است که نخست، وی روشنفکری ارگانیک است، اصطلاح روشنفکر ارگانیک

(Organic Intellectual) مربوط به گرامشی (۱۹۷۱) است، یعنی افرادی که از بطن جامعه روییده‌اند و وظیفه خود را دفاع از منافع عمومی، خیر عمومی و گروه‌های فرودستی می‌دانند که تربیونی برای صدای خود ندارند. او معتقد بود وظیفه اصلی علوم انسانی - اجتماعی تربیت روشنفکر ارگانیک است، کسی که بتواند صدای مردم و گروه‌های تحت‌ستم باشد و بتواند از نابرابری‌ها، بی‌عدالتی‌ها و تبعیض‌ها آشنایی‌زدایی کند. حال این بحث‌ها را در حوزه مطالعات فرهنگی تئوریزه کرده و خودش هم نمونه بارز و بی‌بدیل روشنفکری ارگانیک است. به‌خاطر همین مردمی‌بودن او و داشتن دغدغه مردم و مسائل اجتماعی و فرهنگی، آشنایی با تفکر، دیدگاه و آثار او به‌ویژه کتاب «فرهنگ، معنا و زندگی اجتماعی» به اصحاب و دانشجویان علوم اجتماعی و مطالعات فرهنگی توصیه می‌شود. ویژگی دیگر هال، خلاقیت و تفکر انتقادی اوست. تمام نوشته‌های او، در عین حال که آرمان‌خواهانه است، برای حوزه عمومی نیز هست و تعهد روشی و نظری در نوشته‌های او دیده می‌شود و به‌صورت مداوم، تلاش می‌کند درکی مفهومی از واقعیت‌ها ارائه کند و درکی انتزاعی‌شده از واقعیت‌های انضمامی، همان چیزی که رسالت انسانی علمی و دانشگاهی می‌دانیم، در اختیار قرار دهد. بنابراین، با توجه به جنبه دیگر تفکر انتقادی، سعی می‌کند علیه نابرابری‌ها، کاستی‌ها، تضادها، تعارض‌ها و تناقض‌های جامعه معاصر متمرکز شود. تقریباً اغلب اندیشه‌های او درباره افشا، واکاوی و شالوده‌شکنی از مناسبات قدرت و فرهنگ است. به‌همین دلیل گفته می‌شود، اصلی‌ترین ویژگی مطالعات فرهنگی به‌عنوان گفتمانی که وی آن‌را رهبری می‌کرد، «تمرکز بر مناسبات قدرت و فرهنگ» است. انتقادی‌بودن در اندیشه او به‌معنای افشای نقش میانجی‌گری فرهنگ در شکل‌دادن مناسبات قدرت، به‌ویژه مناسبات نابرابر قدرت است. هال نوشته‌ها، سخنرانی‌ها و کتاب‌های بسیاری دارد که این‌ها نه صرفاً به‌خاطر کسب امتیاز و اعتبار برای خود، بلکه موضوعاتی بودند که دغدغه و مسائل روز آن دوره بوده‌اند. همچنین، ایشان به بحث‌های فرهنگ و معنای آن، بازنمایی فرهنگ در زندگی اجتماعی، بحث مهاجران سیاه‌پوست و به‌طور کلی گروه‌های مختلف زندگی علاقه‌مند بود و هر سه ویژگی هال که توضیح داده شد، دلایل متقن و مطمئنی برای اهمیت ایشان و خوانش آثار اوست (فاضلی، ۱۳۹۲).

۲. معرفی کتاب

قبل از معرفی کتاب، لازم است اشاره شود که نویسندگان مقاله به‌برخی از مفاهیم و اصطلاحات استفاده‌شده توسط مترجم محترم، از جمله «سازه‌باوری»، «نمابندگی»، «سازه‌انگار» و... نقدهایی دارند که به‌طور کامل در جدول شماره ۱ ذکر شده است. با این حال، به‌منظور رعایت اصول اخلاقی، در این بخش از مقاله مفاهیم و اصطلاحاتی که در کتاب ترجمه شده به‌کار رفته، ارائه شده است.

کتاب «Practices Representation: Cultural Representations and Signifying» یکی از مهم‌ترین کتاب‌ها در حوزه فرهنگ و مطالعات فرهنگی است که در سال ۱۹۹۷ توسط استوارت هال گردآوری شده است. کتاب حاضر شامل شش مدخل است که توسط چندین نویسنده نوشته شده است. نویسنده مدخل اول و چهارم، هال است. مدخل اول با عنوان «The Work of Representation» شامل شش فصل به‌شرح زیر است: «ایجاد معنا و بازنمایی چیزها»؛ «میراث سوسور»؛ «از زبان تا فرهنگ: زبان‌شناسی تا نشانه‌شناسی»؛ «گفتمان، قدرت و سوژه»؛ «سوژه کجاست؟» و «نتیجه‌گیری: نگاهی دوباره به بازنمایی، معنا و زبان». مقدمه و مدخل اول در سال ۱۳۹۱ توسط آقای «احمد گل‌محمدی» به‌زبان فارسی ترجمه و با عنوان «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی» توسط نشر نی منتشر شده و تا کنون دو نوبت نیز تجدید چاپ شده است.

با خوانش چندین باره کتاب و همچنین توضیحات مترجم درباره آن به این نتیجه می‌رسیم که مفاهیم «معنا»، «فرهنگ»، «بازنمایی»، «نشانه‌شناسی» و «گفتمان» جزء مضامین اصلی کتاب و همچنین دیدگاه هال هستند که در ادامه به‌بحث و بررسی آنها می‌پردازیم.

۱.۲ معنا و فرهنگ

استوارت هال بر «معنا و فرهنگ» تأکید می‌کند و خوانشی متفاوت از فرهنگ در ارتباط با تعاریف مرسوم (فرهنگ والا و فرهنگ توده‌ای/عامه) ارائه می‌دهد. از نظر او، آنچه در علوم اجتماعی و انسانی، «چرخش فرهنگی» نامیده شده بر اهمیت معنا در تعریف فرهنگ تأکید دارد. از این زاویه، «فرهنگ» یک فرایند یا مجموعه‌ای از «اعمال» (Practices) است. لذا، تأکید بر اعمال فرهنگی مهم است؛ زیرا اعضای یک فرهنگ‌اند که به انسان‌ها، اشیاء و رویدادها معنا می‌دهند. در حقیقت، کارکردی که چیزها برای ما دارند و آنچه در مورد آنها بیان می‌کنیم، می‌اندیشیم و احساس می‌کنیم - به‌عبارت دیگر، شیوه‌ای که آنها را «بازنمایی»

می‌کنیم - به ما کمک می‌کند تا به آنها معنا ببخشیم. در ارتباط با نسبت بازنمایی و فرهنگ، می‌توان بیان کرد که فرهنگ به معنای مشترک مربوط می‌شود و تنها از طریق زبان مشترک است که می‌توانیم این معانی را به اشتراک بگذاریم و از این طریق به درک چیزها بپردازیم. به همین دلیل، تولید و تبادل معنا به وقوع می‌پیوندد. بنابراین، زبان نقش مرکزی در معنا و فرهنگ ایفا می‌کند و همواره به عنوان منبع اصلی ارزش‌ها و معانی فرهنگی شناخته شده است (هال، ۱۳۹۳: ۱۵، ۱۷-۱۹).

از منظر هال، «معنا همواره در جریان هر کنش متقابل شخصی و اجتماعی که ما در آن مشارکت می‌کنیم تولید و مبادله می‌شود». به علاوه، معنا در قالب انواع رسانه‌های مختلف به ویژه، رسانه‌های توده‌ای جدید و وسایل ارتباطات جهانی پیشرفته تولید و پخش می‌شود. همچنین، «معنا، رفتار و اعمال ما را تنظیم و سازماندهی می‌کند؛ زیرا به تنظیم قواعد، هنجارها و قراردادهای، که نظم‌دهنده و حاکم بر زندگی اجتماعی‌اند، کمک می‌کند». به عبارت دیگر، موضوع معنا در ارتباط با تمامی لحظات یا فعالیت‌های مختلف در «چرخه فرهنگی» - شامل هویت‌سازی، تفاوت‌سازی، تولید و مصرف و تنظیم رفتار اجتماعی - مطرح می‌شود. در این زمینه‌ها و در تمامی عرصه‌های نهادی مختلف، «زبان» یکی از ابزارهای برجسته‌ای است که از طریق آن معنا تولید و توزیع می‌شود. به دلیل چنان اهمیتی، هال هنگام تشریح نخستین مؤلفه «چرخه فرهنگی»، بحث را با مسأله «معنا، زبان و بازنمایی» آغاز می‌کند. به طور کلی، «معنا نوعی گفت‌وگو است؛ گفت‌وگویی که همیشه فقط بخشی از آن درک می‌شود و همیشه نوعی دادوستد نابرابر است» (هال، ۱۳۹۳: ۲۰).

معنا موجودی لیز و لغزان است که تحت تأثیر بستر، کاربرد و شرایط تاریخی تغییر می‌کند و جابجا می‌شود. پس معنا هرگز ثبات و قطعیت پیدا نمی‌کند و همیشه قرار ملاقات خود با حقیقت مطلق را برهم می‌زند یا «به تأخیر می‌اندازد». معنا همیشه مورد مذاکره، منازعه شدید و دستکاری قرار می‌گیرد تا منطبق با شرایط جدید و بازتاب آن باشد (همان: ۲۷). به بیانی دیگر، معنا نه در اشیاء یا افراد نهفته است و نه در واژه‌ها. این ما هستیم که معنا را تعیین و تثبیت می‌کنیم. به علاوه، معنا از طریق نظام بازنمایی و نشانه‌ها شکل می‌گیرد و تثبیت می‌شود (همان: ۴۲-۴۳). نکته اصلی این است که معنا در درون چیزهای موجود در جهان پنهان نیست، بلکه ساخته و تولید می‌شود (همان: ۵۴). نکته دیگر این‌که معناها مشخص می‌کنند که چه چیزی «بهنجار» است، چه کسی جزء جامعه محسوب می‌شود و در نتیجه چه کسی از آن خارج است. آنها پیوندی عمیق با روابط قدرت دارند (همان: ۲۸).

۲.۲ بازنمایی

همان‌طور که می‌دانیم، وظیفه اصلی رسانه‌ها بازنمایی واقعیت‌های دنیای بیرونی برای مخاطبان است. اغلب، دانش و آگاهی ما از جهان از طریق رسانه‌ها شکل می‌گیرد و درک ما از واقعیت به واسطه روزنامه‌ها، تلویزیون، تبلیغات و فیلم‌ها به دست می‌آید. رسانه‌ها به نوعی جهان را برای ما به تصویر می‌کشند. این فرایند با انتخاب و تفسیر رسانه‌ها به عنوان دروازه‌بانان اطلاعات و تحت تأثیر ایدئولوژی‌های مختلف انجام می‌شود. از آن‌جا که نمی‌توان تمام پیچیدگی‌های جهان را به تصویر کشید، رسانه‌ها ارزش‌های خبری، فشارهای پروپاگاندایی، تحریک احساسات، تقابل و تحمیل معنا را در قالب مجموعه‌ای از پیچیدگی‌ها ارائه می‌دهند. به این ترتیب، بازنمایی به عنوان عنصری اساسی در تعریف واقعیت به شمار می‌آید (واتسون و هیل، ۲۰۰۶: ۲۴۸).

حال بر اهمیت بازنمایی به عنوان فرایندی اساسی در تولید (فرآوری) فرهنگ و بر ساخت واقعیت‌های اجتماعی تأکید دارد. بازنمایی شامل استفاده از زبان، نشانه‌ها و تصاویر برای ارائه یا به تصویر کشیدن اشیاء، افراد و رویدادها است. تأثیرات بازنمایی عمیق است زیرا، نحوه درک و فهم افراد و گروه‌ها در جامعه را شکل می‌دهد و بر هویت‌ها، روابط اجتماعی و ساختارهای قدرت تأثیر می‌گذارد. از طریق بازنمایی، روایت‌ها و ایدئولوژی‌های خاصی تقویت می‌شوند، در حالی که برخی دیگر محروم یا به حاشیه رانده می‌شوند، بنابراین بازنمایی نقش مهمی در حفظ و به چالش کشیدن سلسله‌مراتب اجتماعی و پویایی قدرت ایفا می‌کند (هال، ۲۰۲۱: ۲۰-۲۵).

بازنمایی یعنی استفاده از زبان برای گفتن چیزهای معنادار درباره جهان یا نمایاندن جهان به دیگران (هال، ۱۳۹۳: ۳۱). به بیانی دیگر، بازنمایی به معنای تولید معانی مفاهیم موجود در ذهن ما از طریق زبان است. در این راستا، دو نوع فرایند یا نظام بازنمایی وجود دارد: «بازنمایی مفهومی» و «بازنمایی زبانی». بازنمایی مفهومی، به ساخت نظام مفهومی برای انواع مختلف هستی‌ها و روابط میان آنها می‌پردازد. از سوی دیگر، بازنمایی زبانی به تعیین نشانه‌هایی برای نظام مفهومی در قالب زبان اشاره دارد (همان: ۳۵، ۳۷).

حال در ارتباط با بحث بازنمایی دو رهیافت یا روایت سازه‌باوری (Constructionism) نشانه‌شناختی فردیناند دوسوسور (Ferdinand de Saussure) و گفتمانی میشل فوکو را ذکر می‌کند. با وجود همسانی‌هایی بین دو رهیافت، ولی تفاوت‌های عمده‌ای میان آنها وجود دارد. یک تفاوت مهم این است که رهیافت نشانه‌شناختی با چگونگی بازنمایی، یعنی با

این که زبان چگونه معنا تولید می کند، سروکار دارد که «فن شعری» بازنمایی نامیده شده است؛ در حالی که رویکرد گفتمانی بیشتر به بررسی آثار و پیامدهای بازنمایی یا «سیاست» آن می پردازد، این رویکرد نه تنها توضیح می دهد که زبان و بازنمایی چگونه معنا تولید می کنند، بلکه نشان می دهد که معنای تولید شده در چارچوب گفتمان خاص چگونه با قدرت ارتباط برقرار می کند، رفتار را شکل می دهد، هویت و ذهنیت را می سازد و شیوه های بازنمایی موضوعات خاص و نحوه تفکر و عمل در ارتباط با آنها را تعیین می کند. در این رویکرد، همواره بر ویژگی تاریخی شکل یا «رژیم» خاص بازنمایی تأکید می شود؛ به این معنا که به جای تمرکز بر زبان به عنوان یک موضوع عمومی، بر زبان ها یا معناهای خاص و چگونگی به کارگیری آنها در زمان ها و مکان های مشخص تأکید می شود (هال، ۱۳۹۳: ۲۵).

هال در فصل اول کتاب این پرسش «مفهوم بازنمایی چگونه معنا و زبان را به فرهنگ پیوند می زند؟» را مطرح می کند. برای پاسخ به آن سه نوع تبیین یا نظریه درباره چگونگی کاربرد زبان برای بازنمایی جهان را ذکر می کند؛ رهیافت بازتابی (Reflective Approach)، رهیافت نیت گرا (Intentional Approach) و رهیافت سازه انگار (Constructionist Approach). (همان: ۳۲). در واقع، هر کدام از این رهیافت ها می کوشند پاسخی به این پرسش ها بدهند که «معناها از کجا می آیند؟» و «چگونه می توانیم معنای راستین یک واژه یا تصویر را بیان کنیم؟» (همان: ۴۸).

در رهیافت بازتابی، بیان می شود که معنا در خود شیء، فرد، تصور یا رویدادی که در جهان وجود دارد نهفته است و وظیفه زبان این است که مانند یک آینه، معنای واقعی را به گونه ای که در واقعیت وجود دارد، منعکس کند. در مقابل، رهیافت نیت گرا در مورد بازنمایی بیان می کند که واژه ها همان مفاهیمی را منتقل می کنند که نویسنده قصد دارد. رویکرد سازه انگاری با تأکید بر ویژگی های عمومی اجتماعی زبان و این باور که زبان به طور کامل یک نظام اجتماعی است، می پذیرد که نه خود اشیاء و نه کاربران فردی زبان نمی توانند معنا را در زبان تعیین و تعریف کنند. چیزها خود به خود معنا ندارند، بلکه ما از طریق استفاده از نظام های بازنمایی، مانند مفاهیم و نشانه ها، معنا را ایجاد می کنیم (همان: ۵۰-۵۳).

۳.۲ نشانه شناسی

از نظر سوسور تولید معنا به زبان وابسته است: «زبان نوعی نظام نشانه هاست». سوسور نشانه را دارای دو عنصر دال و مدلول تعریف می کند. یک صورت (Form) شامل واژه، تصویر،

عکس و غیره و یک تصور یا مفهوم در ذهن وجود دارد که با آن صورت ارتباط دارد. سوسور عنصر اول را دلالت‌گر (Signifier) و عنصر دوم، یعنی مفهوم متناظر یا متقابل که در ذهن شکل می‌گیرد، را دلالت‌یاب (Signified) می‌خواند. این دو لازمه تولید معنا هستند، ولی بازنمایی بر رابطه میان آنها استوار است؛ رابطه‌ای که رمزهای فرهنگی و زبانی ما تعیین و تثبیت می‌کنند. پس، «نشانه عبارت است از ترکیب یک صورت که دلالت می‌کند (دலالت‌گر) و یک تصور که دلالت می‌یابد (دلالیت‌یاب)» (هال، ۱۳۹۳: ۶۰).

سوسور دو مفهوم لانگ و پارول (Langue & Parole) را مطرح می‌کند. به نظر وی ساختار بنیادین قواعد، وجه اجتماعی زبان است که می‌توان آن را در قالب علم مطالعه کرد و بخش دوم زبان یا کنش سخنگویانه فردی را سطح یا ظاهر زبان می‌داند. با جدا کردن وجه اجتماعی از کنش فردی است که سوسور دیدگاه متفاوتی با تصور متعارف ما از چگونگی کارکرد زبان ارائه می‌دهد (همان: ۶۴-۶۵).

از نظر هال، سوسور علمی را پیش‌بینی می‌کند که زندگی نشانه‌ها در جامعه را مطالعه می‌کند و آن را سمیولوژی (Semiology) می‌نامد. رولان بارت نیز در مجموعه مقالات خود با عنوان اسطوره‌شناسی به‌نوعی رهیافت نشانه‌شناختی برای خواندن فرهنگ مردمی می‌پردازد و اشیاء و فعالیت‌هایی مثل کشتی‌کچ را مثال می‌زند و آنها را نشانه یا زبان تلقی می‌کند که واسطه تبادل معنا هستند. استراوس نیز به مطالعه شعائر، اسطوره‌ها و قصه‌های عامیانه انسان‌های بدوی برزیل می‌پردازد. او می‌خواهد بداند که آنها می‌کشیدند که چه بگویند و در واقع چه پیام‌هایی درباره آن فرهنگ منتقل کنند (همان: ۶۹).

۴.۲. گفتمان، قدرت و سوژه

در ارتباط با رهیافت گفتمانی (Discursive Approach) فوکو درباره بازنمایی، می‌توان به سه موضوع اصلی او، یعنی مفهوم «گفتمان» (Discourse)، «قدرت و دانش» (Power and knowledge) و مسأله «سوژه» (Subject) اشاره کرد. فوکو رهیافت خود را از رهیافت نشانه‌شناختی بازنمایی متمایز می‌کند. او از رویکردی مشابه با رویکرد سوسور و بارت که بر «قلمرو ساختار دلالت‌گر» تأکید دارد، به سمت رویکردی حرکت می‌کند که بر تحلیل آن‌چه او «روابط قدرت، تحولات استراتژیک و تاکتیک‌ها» می‌نامد، متمرکز است (هال، ۱۳۹۳: ۸۴).

آثار فوکو در زمینه تاریخ و گفتمان به نوعی با دوگانگی فرهنگی بازنمایی مرتبط است. او مسأله بازنمایی را به نهادهای سیاسی، اشکال مختلف زندگی اجتماعی و نظام‌های ممنوعیت و اجبار پیوند می‌زند. در نگاه اول، این رویکرد فوکو را در زمره متفکران دوره بازنمایی قرار می‌دهد، اما او تنها به این دوره محدود نمی‌شود، بلکه از تحلیل متنی بازنمایی فاصله می‌گیرد و به بررسی تاریخ، قدرت، دانش و چالش‌های مرتبط با عدالت اجتماعی و دولت می‌پردازد (روژک، ۲۰۰۷: ۶۱-۶۲).

فوکو دنبال این موضوع است که انسان‌ها چگونه خود را در فرهنگ جای می‌دهند و دانش ما درباره امر اجتماعی یا معناهای پدیدار شده فردی و جمعی در دوره‌های مختلف چگونه تولید می‌شود؟ دغدغه اصلی او روابط قدرت بود، نه روابط معنا. فوکو با رد مارکسیسم هگلی (دیالکتیک) و نشانه‌شناسی استدلال می‌کند که، دیالکتیک به منزله منطق تضادها و نشانه‌شناسی، به مثابه ساختار ارتباط، هیچ‌یک قادر به تبیین عقلانیت درونی ستیزها نیستند. فوکو نه «زبان» بلکه «گفتمان» را به عنوان نظام بازنمایی مطالعه می‌کند. موضوع مورد علاقه وی قواعد و اعمالی بود که در دوره‌های مختلف تاریخی، گزاره‌های معنادار تولید می‌کردند (هال، ۱۳۹۳: ۸۵-۸۶).

در مورد مفهوم سوژه، در چارچوب بحث سوسور، سوژه به عنوان عامل گفتار-کنش‌های فردی (پارول‌ها) مطرح می‌شود. به معنایی، فوکو هم چنین موضعی دارد. از نظر فوکو، نه سوژه، بلکه گفتمان است که دانش تولید می‌کند. گفتمان تار و پود قدرت است، ولی برای تحقق رابطه قدرت/دانش، یافتن «یک سوژه»-شاه، طبقه حاکم، بورژوازی، دولت و مانند آنها-لازم نیست. از سوی دیگر، فوکو سوژه را در نظریه پردازی خود دخیل می‌کند هر چند جایگاه محوری سوژه را، به منزله کانون و خالق بازنمایی، به آن بازنمی‌گرداند (همان: ۱۰۵).

در مجموع، این کتاب، اثری مهم در فهم فرایندهای معناسازی در رسانه و فرهنگ است. هال با رویکردی میان‌رشته‌ای، نشان می‌دهد که رسانه‌ها نه تنها بازتابی از واقعیت نیستند، بلکه سازنده واقعیت اجتماعی‌اند. تأکید او بر ساختاری بودن معنا، نقش قدرت در گفتمان و کنش‌گر بودن مخاطب، «نظریه رسانه» را به شدت متحول کرده و راه را برای رویکردهای انتقادی‌تر در تحلیل فرهنگ و رسانه باز کرده است. این کتاب استدلال می‌کند که بازنمایی صرفاً بازتابی از واقعیت نیست، بلکه فرایندی فعال است که درک ما از جهان را شکل می‌دهد و ریشه عمیقی در روابط قدرت و هنجارهای فرهنگی دارد. آثار هال با

برجسته‌کردن نقش رمزگذاری و رمزگشایی، سیالیت معنا و مشارکت فعال مخاطبان در تولید و مصرف معنا، تأثیر قابل توجهی بر مطالعات فرهنگی، جامعه‌شناسی فرهنگی و به‌ویژه نظریه رسانه داشته است.

۳. نقد و بررسی اثر

۱.۳ بررسی شکلی (صوری) کتاب

کتاب «معنا، فرهنگ و زندگی/ اجتماعی» اثری است در قطع رقعی و با جلد شومیز که در ۱۴۴ صفحه توسط آقای «احمد گل محمدی» ترجمه و توسط نشر «نی» چاپ و تاکنون دو نوبت تجدید چاپ شده است. بخش معرفی مشخصات کتاب به درستی انجام شده و آوردن مشخصات انگلیسی کتاب و ذکر تاریخ انتشار از نقاط مثبت است، ولی شیوه نوشتاری اسم نویسنده بر روی جلد کتاب به شکل «استیوئرت هال» درست نیست و با توجه به نوشتار انگلیسی Stuart Hall، «استوارت» درست است و این که در جامعه آکادمیک ایران و به‌ویژه حوزه مطالعات فرهنگی و جامعه‌شناسی استوارت هال رایج و مرسوم است، البته مترجم در برخی از قسمت‌های داخل متن کتاب «استوارت» آورده است که بیانگر این است که برای ایشان نیز این اسم راحت‌تر و ملموس‌تر است.

بخشی از مقدمه کتاب (صفحات ۷-۹ متن انگلیسی) که به معرفی فصل‌های مدخل اول پرداخته است را مترجم محترم عمداً یا سهواً ترجمه نکرده است.

از لحاظ فرم و نگارش، کتاب نیاز به ویرایش دارد. از لحاظ «نگارشی» برخی جملات نامفهوم و دارای اشتباهات تایپی است که پیشنهاد می‌شود در چاپ‌های آتی اصلاح گردند. همچنین، رعایت نکردن اغلب نیم‌فاصله‌ها در متن که نیازمند توجه به این موارد در چاپ‌های بعدی است. به علاوه، استفاده هم‌زمان از ویرگول و حرف ربط «و» امر رایج و متعارف در زبان فارسی نیست که به دفعات متعدد در متن از «، و» استفاده شده است. علاوه بر این، متأسفانه مترجم برای بسیاری از واژه‌های تخصصی و اسامی، پاورقی و توضیحات ذکر نکرده است که به چند نمونه از آنها اشاره می‌کنیم و در متن کتاب موارد بیشتری وجود دارد (دانشگاه آبن، بازنمایی مفهومی و بازنمایی زبانی، مشروعیت بخشی و مشروعیت زدایی و...)، لازم است به این موارد توجه شود و برای اسامی خاص پیشنهاد می‌شود مترجم محترم به همراه پاورقی توضیحاتی درباره آن شخصیت یا اثر هنری و...

معرفی و نقد کتاب معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی (سیروان محمودی و دیگران) ۵۵

به منظور شناخت و آشنایی بیشتر خواننده بیاورد. برخی از ایرادات مرتبط با کتاب در قالب جدول زیر آمده است.

جدول ۱. ایرادات ویرایشی و نگارشی کتاب همراه با پیشنهاد پژوهشگران

شماره صفحه	ایرادات نگارشی و ترجمه	پیشنهاد پژوهشگران مقاله
۱۱	دانشگاه اُپن	اُپن یونیورسیتی
۱۲	هرچند فرهنگ در ردیف تعریف‌گریزترین و پیچیده‌ترین هستی‌های متعلق به زندگی اجتماعی قرار می‌گیرد	واژه تعریف‌گریزترین نامفهوم است.
۱۲	مثال‌های روشن‌گر	مثال‌های روشن
۱۷	خوشگذرانی	در متن اصلی کتاب واژه leisure time به کار رفته است، واژه «اوقات فراغت» پیشنهاد می‌شود.
۳۱	فرایندهای کلیدی	فرایندهای اساسی/ مهم پیشنهاد می‌شود. در کل متن بهتر است این مورد رعایت شود، واژه کلیدی تحت‌اللفظی است.
۳۲	رهیافت بازتابی رهیافت نیت‌گرا رهیافت سازه‌نگار	براساس واژه‌های reflective, intentional constructionist پیشنهاد می‌شود معادل‌های رویکرد بازتابی، رویکرد هدفمند/تعمدی و رویکرد برساختی به کار رود.
۳۷	نقشه‌های مفهومی و نقشه‌های ذهنی	در متن اصلی conceptual maps آمده که معادل نقشه‌های مفهومی مناسب است و در کل متن باید از این اصطلاح استفاده شود نه نقشه‌های ذهنی
۳۷	اندیشه‌ها درست	اندیشه‌های درست، صحیح است.
۴۷	کوچک‌سازی	در متن اصلی down sizing است که به معنای تعدیل نیرو می‌باشد و براساس جمله کتاب نیز «تعدیل نیرو» مناسب است نه کوچک‌سازی.
۸۸	تنبیه	تنبیه درست است
۱۰۸	لاس منیناس و بلاسکس	خانم ولیانی و امامی در کتاب نظم اشیاء فوکو، لاس منیناس را ندیمه و بلاسکس را ولاسکز ترجمه کرده‌اند که به نظر می‌رسد صحیح‌تر است.
۱۱۷	معناها همیشه از فرهنگی به فرهنگ دیگر یا از دوره‌ای به دوره‌ای دیگر دگرگون می‌شوند.	به جای دگرگون می‌شوند، معادل تغییر می‌کنند رایج‌تر و روان‌تر است.

شماره صفحه	ایرادات نگارشی و ترجمه	پیشنهاد پژوهشگران مقاله
۱۱۸	امتیاز زبان این است ...	به جای امتیاز، معادل ویژگی یا وجه مثبت پیشنهاد می‌شود.
۱۱۹	معناها همیشه متغیر و لغزان‌اند.	slipping به معنای لغزان است ولی در این جمله و با توجه به محتوای متن معادل سیال مناسب است. «معناها همیشه در حال تغییر و سیال هستند».
در متن کتاب اغلب نیم‌فاصله‌ها رعایت نشده است به‌ویژه، برخی واژه‌ها مانند «آن را، آن‌ها»، «می‌شود» و... واژه «چیز/چیزها» تقریباً در تمامی صفحات کتاب تکرار شده است که معنا و مفهوم اصلی متن را نمی‌رساند و ترجمه تحت‌اللفظی Things/Thing است، به نظر می‌رسد اگر مترجم به جای «چیز/چیزها» از واژه‌هایی مانند امر، امور، پدیده و.. استفاده می‌کرد، معنا و مفهوم جملات روان‌تر و قابل فهم‌تر می‌بود. مترجم برای واژه constructivist معادل مناسبی در نظر نگرفته است، سازه‌نگاری و سازه‌باوری واژه‌هایی جامعه‌شناختی نیستند و پیشنهاد می‌شود، برساخت‌گرایانه/ برساختی به کار گرفته شود. پیشنهاد می‌شود در متن به جای واژه‌های نماینده و نمایندگی، از واژه‌های معرف و بازنمایی استفاده شود. پیشنهاد می‌گردد در کل متن به جای واژه رهیافت، که در متن انگلیسی Approach است، معادل رویکرد به کار رود که در متون علوم اجتماعی رایج‌تر است. پیشنهاد می‌شود به جای واژه‌های لانگ و پارول از معادل‌های فارسی زبان و گفتار استفاده شود و معادل انگلیسی در پاورقی ذکر شود. واژه‌های دال و مدلول در بحث نشانه‌شناسی سوسور رایج‌تر و مصطلح‌تر از واژه‌های دلالت‌گر و دلالت‌یاب هستند. برای واژه «کشتی» که در جاهای مختلف کتاب آمده است بهتر است به صورت «کشتی» نوشته شود که خواننده در خواندن و درک مفهوم جمله دچار اشتباه نشود.		

۲.۳ بررسی محتوایی کتاب

کتاب ترجمه‌شده حاضر، همان‌طور که در ابتدای نوشتار بحث شد، شامل ترجمه بخش مقدمه و فصل اول کتاب انگلیسی *بازنمایی استوارت هال* است. «بازنمایی» و نظریه‌های مرتبط با آن ارتباط تنگاتنگی با بحث «جامعه‌شناسی معرفت»، «جامعه‌شناسی فرهنگی»، «جامعه‌شناسی هنر و سینما» و غیره دارد. به‌طوری‌که، یکی از کارکردهای اصلی فرایند بازنمایی، تولید و انتقال معرفت و شناخت است. ما از طریق بازنمایی پدیده‌ها، موضوع‌ها، سوژه‌ها و ابژه‌ها به نوعی معرفت حاصل از سرچشمه آنها نائل می‌شویم. این بخش از مقاله سه قسمت «نقد به مترجم»، «نقد دیدگاه استوارت هال و کتاب *بازنمایی*» و «مقایسه استوارت هال با آنتونیو گرامشی و ادوارد سعید» را دربرمی‌گیرد.

۱.۲.۳ نقد به مترجم

مترجم در قسمت «یادداشت مترجم» اشاره می‌کند که تنها این دو بخش کتاب را گزینش و ترجمه کرده است. موضوع اصلی کتاب هال، بحث «بازنمایی»، چگونگی ایجاد، توسعه و انتقال آن از راه زبان و دیگر اِلمان‌های زبانی و تئوری‌های مرتبط با نشانه‌شناسی و تحلیل گفتمان است. بخش اول کتاب، یعنی کتاب ترجمه‌شده، بیش‌تر بر روی معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی تأکید می‌کند که عنوان اثر نیز هست. بهتر بود مترجم متن‌هایی از دیگر بخش‌های کتاب اصلی در ارتباط با بحث «بازنمایی» را گلچین و ترجمه می‌کردند تا مفهوم بازنمایی و نظریه‌های مرتبط با آن بیش‌تر و دقیق‌تر روشن می‌شد، چون‌که بخش اول بیشتر طرح بحث و مقدمه‌ای برای شروع بحث اصلی کتاب [بازنمایی] است و در بخش‌های دیگر کتاب که به موضوعات مختلف مثل عکاسی، موزه، دیگری، نمایش مردانگی و ... پرداخته شده و مضمون اصلی کتاب یعنی بازنمایی به‌خوبی توضیح داده شده است.

از نظر محتوا نیز، برخی موضوعات و مطالب تحلیلی و نظری در بخش یادداشت مترجم، مقدمه و در دیگر بخش‌های مرتبط کتاب تکرار شده‌اند. مترجم می‌توانست مطالب، موضوعات و نظریه‌های مرتبط با هم و در ارتباط با هم را سازماندهی کند و در قسمت‌های مختلف کتاب به‌صورت پراکنده ذکر نکند. به‌طور مثال، تعریف بازنمایی، رویکردهای بازنمایی (ذهنی و زبانی) و نظریه‌های برساختی (نشانه‌شناختی و گفتمانی) در یادداشت مترجم، مقدمه و فصول متعدد کتاب به‌صورت نامتعارف بیان شده‌اند. سازماندهی و مرتب‌سازی این مطالب به غنی‌تر شدن فرم و محتوای کتاب منجر می‌گردد. هر چند، این نقد آخر به‌خود کتاب انگلیسی نیز وارد است، اما مترجم محترم می‌توانست در بخش یادداشت به‌شیوه دیگری دیدگاه و نظر خود را درباره کتاب، انگیزه ترجمه آن و در کل چرایی انتخاب این کتاب و ترجمه فقط بخشی از آن بیان کند. نقد دیگری که می‌توان به متن انگلیسی کتاب وارد کرد این است که کتاب بیشتر تحلیلی و نظری نوشته شده است و بحث‌های تجربی و روش‌شناسی تجربی در آن کم‌رنگ است.

۲.۲.۳ نقد دیدگاه استوارت هال و کتاب بازنمایی

در این بخش از مقاله به نقد دیدگاه هال از لحاظ سبک نوشتاری-تحلیلی، روش‌شناختی و همچنین نقد کتاب «بازنمایی» می‌پردازیم. در پایان این بخش نیز به نقد نویسندگان مقاله اشاره می‌شود.

الف) سبک نوشتاری-تحلیلی استوارت هال

نثر هال از لحاظ فهم‌پذیری، پیچیده و اغلب متراکم و مملوء از اصطلاحات تخصصی است. گیل رادمن (۲۰۲۳)، خاطرنشان می‌کند، سبک نوشتاری هال اغلب چالش‌برانگیز است و می‌تواند خوانندگان تازه‌کار در نظریه فرهنگی را دچار سوء تفاهم کند. رادمن استدلال می‌کند که اگرچه ایده‌های هال انقلابی هستند، اما ارائه آنها برخلاف تعهد او به دموکراتیزه کردن تحلیل فرهنگی، ممکن است نخبه‌گرایی دانشگاهی را تقویت نماید.

تحلیل هال به شدت از چارچوب‌های ساختارگرایانه -به‌ویژه از طریق فوکو، آلتوسر و سوسور- بهره می‌برد و گفتمان و ایدئولوژی را به قیمت نادیده گرفتن مطالعات موردی تجربی یا داده‌های ملموس، برجسته می‌نماید. منتقدان اشاره می‌کنند که این امر شکافی بین مفهوم‌سازی سطح بالا/کلان و تجربه زیسته روزمره ایجاد می‌کند. این امر باعث می‌شود که کتاب «بازنمایی» عمدتاً برای خوانندگان متمایل به نظریه قابل فهم باشد و کاربرد محدود و کم‌تری در تحقیقات اجتماعی تجربی داشته باشد (فوکس، ۲۰۲۳).

اعطای عاملیت به ساختارها، این نکته را نادیده می‌گیرد که دیالکتیک بین انسان‌ها، پرکتیکس‌های‌شان و ساختارهای اجتماعی وجود دارد که در آن ارتباط، فرایندی است که از طریق آن انسان‌ها در روابط اجتماعی روزمره خود، ساختارهای اجتماعی را تولید و بازتولید می‌کنند که اعمال انسانی را ممکن و محدود می‌نمایند. از این رو، نظریه هال بر بازتولید ایدئولوژی‌های غالب در ساختارهای بازنمایی تأکید دارد، اما بسیاری از محققان معتقدند که این نظریه، ظرفیت مقاومت و عاملیت انسانی را دست‌کم می‌گیرد. منتقدان بیان می‌کنند که هال با مقاومت و عاملیت فرو دست به عنوان امری اثیری یا اجتناب‌ناپذیر برخورد می‌کند، نه سازمان‌یافته، مشروط یا ممکن. علاوه بر این، هال اغلب دیالکتیک رضایت و مقاومت را به صورت خودکار فرض می‌کند - «هر جا سلطه باشد، مقاومت هم هست» - که ممکن است بیش از حد خوش‌بینانه باشد. مقاومت جمعی سازمان‌یافته به طور خودکار پدیدار نمی‌شود و هال در مورد اجتناب‌ناپذیری و تداوم منازعه فرهنگی اغراق می‌کند (فوکس، ۲۰۲۳: ۱۰۲۳).

اصطلاحات اساسی در متن هال-مانند مفصل‌بندی (articulation)، تعیین چندبُعدی (over determination) و پرکتیکس‌های دلالت (signifying practices)- (هال، ۱۹۸۵؛ هال ۱۹۹۷) از نظر مفهومی قدرتمند اما کمتر تعریف شده‌اند. منتقدان معتقدند که سیالیت این مفاهیم، انعطاف‌پذیری تفسیری ایجاد می‌کند، اما از دقت نظری نیز می‌کاهد. اثر هال این انتقاد را

برجسته می‌کند که این مفاهیم مبهم و عملیاتی کردن آنها از نظر روش‌شناختی دشوار است. همچنین، فقدان تعاریف واضح، بازتولید و تکرارپذیری آنها را مختل و تضعیف می‌کند و دسترسی به ایده‌ها را در خارج از محافل دانشگاهی نخبگان دشوارتر می‌سازد.

برخی از منتقدان بیان می‌کنند که تمرکز فوکویی هال بر گفتمان به‌عنوان ابزاری برای قدرت، عاملیت فردی را دست‌کم می‌گیرد. تحلیل او سوژه‌ها را به‌عنوان محصولات گفتمان، با حداقل ظرفیت برای مقاومت در خارج از چارچوب‌های نهادی، قرار می‌دهد. رادمن اظهار می‌کند: «چارچوب هال دلالت بر این دارد که قدرت، بازنمایی را کاملاً اشباع می‌کند... و لحظاتی را که گروه‌های حاشیه‌ای، قوانین غالب را بازتفسیر می‌کنند، نادیده می‌گیرد». این تنش در الگوی رمزگذاری/رمزگشایی هال-که به‌طور خلاصه در کتاب «بازنمایی» ذکر شده اما عمیقاً ادغام نشده است-ظاهر می‌شود، جایی که «قرائت‌های متضاد» عاملیتی را نشان می‌دهند که تحلیل گفتمان او در جای دیگر آن را کم‌اهمیت جلوه می‌دهد (رادمن، ۲۰۲۳؛ لی، ۲۰۲۵).

بررسی هال از نظریه‌های بازنمایی (رویکردهای بازتابی، تعمیدی و برساختی) به‌دلیل ارائه «اُبژکتیو» آن بدون تأیید یک چارچوب مشخص مورد انتقاد است. منتقدان بر این باور هستند که این بی‌طرفی از درگیر شدن با پیامدهای سیاسی انتخاب یک الگو بر الگوی دیگر اجتناب می‌کند. به‌عنوان مثال، هال الگوی گفتمان-قدرت فوکو را با نشانه‌شناسی سوسوری در کنار هم قرار می‌دهد، اما تنش‌های بین زبان‌شناسی ساختاری و پویایی قدرت تاریخی را برطرف نمی‌کند. این «حذف»، خوانندگان را بدون راهنمایی در مورد کاربرد این نظریه‌ها در مناقشات مادی، مانند استعمارزدایی از بازنمایی، رها می‌کند (بلاسی و همکاران، ۲۰۱۳).

ب) بحث روش‌شناختی استوارت هال

برخی مواقع، عملیاتی کردن تجربی نظریه‌های هال دشوار تلقی می‌شود. تحلیل‌های نشانه‌شناسی و گفتمانی او ابزارهای مفهومی غنی ارائه می‌دهند، اما فاقد روش‌های روشنی برای کاربرد هستند. همان‌طور که بلاسی و همکاران بیان می‌کنند: «این متن [کتاب بازنمایی] در واسازی بازنمایی عالی است، اما در راهنمایی محققان در مورد چگونگی انجام تحلیل‌های مشابه، ضعیف عمل می‌کند». این امر، کاربرد کتاب را برای مطالعات تجربی که به‌دنبال پیوند بازنمایی با مسائل گوناگون اجتماعی و سیاسی هستند، محدود می‌کند (بلاسی و همکاران، ۲۰۱۳؛ رادمن، ۲۰۲۳).

هال با کنار هم قراردادن «فرهنگ‌گرایی» و «ساختارگرایی»، دو پارادایم را مطرح می‌کند که برخی منتقدان باور دارند او بدون ارائه یک تلفیق منسجم، آنها را به‌عنوان دوگانه‌های متضاد در نظر می‌گیرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که هال به‌جای ادغام نقاط قوت هر دو دیدگاه، کاستی‌های آنها را مشخص می‌کند اما تلفیق روش‌شناختی را حل‌نشده باقی می‌گذارد. این امر یک دوگانگی کاذب ایجاد می‌کند و مانع از تلفیق نظری-روش‌شناختی لازم برای تحلیل فرهنگی دقیق می‌شود (سوبولف، ۲۰۰۸؛ ۹۲۵-۹۲۷).

ج) نقد کتاب بازنمایی (کتاب اصلی و انگلیسی استوارت هال)

سبک نوشتاری سخت و پیچیده هال در کتاب *بازنمایی* اش آشکارا نمود دارد و این پیچیدگی موجب شده است کاربرد این کتاب از لحاظ آموزش و در عمل محدود شود (رادمن، ۲۰۲۳) و خوانندگان با مشکلات و ابهام‌هایی در خوانش و فهم متن مواجه گردند. به‌علاوه، کتاب *بازنمایی* در واسازی بازنمایی عالی است، اما در برخی مواقع مانند کمک به محقق در تحلیل، کمرنگ و ضعیف است و همین امر موجب عدم‌کاربرد یا ضعف در کاربرد کتاب در پیوند بازنمایی با مسائل اجتماعی و سیاسی می‌شود. (بلاسی و همکاران، ۲۰۱۳).

در حالی که الگوی رمزگذاری/رمزگشایی هال (که در کارهای قبلی توسعه یافته است) برای مطالعات رسانه‌ای اساسی است، کتاب «*بازنمایی*»، تولید معنا را بر دریافت، اولویت می‌دهد. رادمن این شکاف را نمایان می‌کند: «این کتاب [*بازنمایی*] به‌طور دقیق بررسی می‌کند که چگونه قدرت، بازنمایی را شکل می‌دهد، اما توجه کمی به تفسیر مخاطب دارد». این حذف با توجه به تأثیر هال بر نظریه دریافت، قابل توجه است. منتقدان استدلال می‌کنند که این امر باعث ایجاد عدم‌تعادل می‌شود، بیش از حد بر قدرت از بالا به پایین (مثلاً نهادهای رسانه‌ای) تأکید می‌کند و مقاومت از پایین به بالا (مانند بازتفسیرهای خرده‌فرهنگی) را نادیده می‌گیرد (رادمن، ۲۰۲۳؛ لی، ۲۰۲۵).

علیرغم پیشینه دیاسپورایی هال و نوشته‌های بعدی‌اش درباره نژاد و قومیت، فصل‌های اولیه کتاب «*بازنمایی*» به‌دلیل عدم‌توجه کافی به ابعاد التقاطی مانند نژاد، جنسیت، طبقه و زمینه‌های پسااستعماری مورد انتقاد قرار گرفته‌اند. منتقدان مشاهده می‌کنند که اگرچه هال بعداً به‌طور کامل تری به سیاست‌های نژادی و هویتی می‌پردازد، متن اصلی همچنان مبتنی بر

سنت‌های نظری اروپایی (اروپامحوری) است و توجه تجربی نسبتاً کمی به موضوعات فمینیستی یا استعماری دارد (سوبولف، ۲۰۰۸: ۹۲۵-۹۲۷).

اگرچه هال چارچوب قدرت/دانش فوکو را در برمی‌گیرد، برخی از محققان، مواجهه او با قدرت را بیش از حد انتزاعی می‌دانند. کتاب «بازنمایی»، قدرت را به‌عنوان امری پراکنده و چرخشی در گفتمان به تصویر درمی‌آورد، اما ابزارهای محدودی برای تحلیل ساختارهای قدرت خاص مانند سرمایه‌داری یا نژادپرستی ارائه می‌دهد. به‌عنوان مثال، هال در مورد چگونگی حذف صداها و حاشیه‌ای توسط بازنمایی‌ها بحث می‌کند، اما به‌طور نظام‌مند به چگونگی شکل‌گیری چنین حذف‌هایی توسط سلسله‌مراتب نژاد یا طبقه نمی‌پردازد. لذا، محققان پساستعماری به‌ویژه به این شکاف توجه و استدلال می‌کنند که کار قبلی هال در مورد نژاد به اندازه کافی در هسته نظری کتاب ادغام نشده است (بلاسی و همکاران، ۲۰۱۳؛ لی، ۲۰۲۵).

در ادامه نقدهایی که نویسندگان مقاله حاضر به‌دیدگاه استوارت هال دارند، آمده است. هال در تعریف فرهنگ، بیش از حد بر روی ساختار اجتماعی و نظام‌های قدرت تمرکز می‌کند و نقش عوامل فردی و کنش‌های اجتماعی را نادیده می‌گیرد. این امر باعث می‌شود که دیدگاهی یک‌جانبه و محدود از فرهنگ ارائه شود، زیرا فرهنگ به‌عنوان چیزی که به‌طور مستقیم از ساختار بیرون می‌آید، تلقی می‌گردد. یکی دیگر از نقدهایی که می‌توان به تعریف و نگاه هال نسبت به فرهنگ داشت این است که تمرکز سیاسی و ایدئولوژیک هال موجب می‌شود ابعاد زیبایی‌شناختی و عاطفی فرهنگ را نادیده بگیرد - این‌که چگونه اعمال فرهنگی احساس می‌شوند و به‌نظر می‌آیند و چگونه این عناصر از نظر احساسی و درونی بر افراد تأثیر می‌گذارند. او با برجسته‌کردن ایدئولوژی و قدرت، این موضوع را که چگونه فرهنگ از طریق زیبایی، لذت، سبک و احساسات عمل می‌کند و همچنین در نحوه تعامل مردم با موسیقی، هنر و مد نقش اساسی دارد را کم‌اهمیت جلوه می‌دهد، این نقد به هال در مقایسه با تعریفی که ویلیامز از فرهنگ دارد، ارائه شده است. فرهنگ به‌عنوان شیوه زیست و زندگی مردمان یا جامعه عناصر تاریخی و هویتی دارد که هال بُعد تاریخی و هویتی فرهنگی را نیز نادیده گرفته است. حتی بخشی از فرهنگ در جریان کنش‌ها و تعاملات اجتماعی افراد در زندگی روزمره شکل می‌گیرد و تغییر می‌یابد.

یکی دیگر از نقدهای وارد بر هال، نگاه تقلیل‌گرایانه و یکجانبه‌گرایی اوست که معنا و فرهنگ را صرفاً پدیده‌ای سیاسی یا متأثر از حوزه سیاست می‌انگارد. البته این یک جنبه از

فرهنگ و کارکرد معناست که بار ارزشی، ایدئولوژیک و گفتمانی دارد. بُعد دیگر فرهنگ و معنا این است که این‌ها تنها اموری سیاسی یا سیاست‌زده نیستند، بلکه می‌توان بیان داشت که امور یا برساخته‌های تاریخی، سستی، فرهنگی و اجتماعی نیز هستند که حتی تحت‌تأثیر تعاملات و برهمکنش‌های اجتماعی سوژه‌ها در زندگی روزمره تولید و بازتولید می‌شوند. همان‌طوری‌که جیمز کری (۱۹۸۹)، در کتاب خود «ارتباطات به مثابه فرهنگ»، نقدی بر هال وارد کرده و اظهار می‌دارد، رویکرد او منجر به تقلیل فرهنگ به سیاست می‌شود و هر اثر فرهنگی را به مثابه مکانی برای مبارزه ایدئولوژیک قلمداد می‌کند. در حالی‌که فرهنگ نباید فقط به تفسیر سیاسی تقلیل یابد، بلکه شامل آیین، معنا و ارتباط و... نیز هست. خلاصه این‌که معنا و فرهنگ از نظر هال بسیار سیاسی هستند ولی آنها در درجه اول مفاهیم و برساخته‌های اجتماعی و تاریخی‌اند و در درجه دوم سیاسی‌اند.

هال، معنا را نوعی «گفت‌وگو و دادوستد نابرابر» می‌پندارد، او نگاهی «عمودی» نسبت به معنا و بازنمایی دارد که عمدتاً همه چیز از بالا به پایین دیکته می‌شود و این نوع نگاه همیشه صحیح نیست، بلکه معنا و بازنمایی می‌توانند رابطه‌ای در سطح «افقی» و برابر هم ایفا کنند، به‌طوری‌که معنا می‌تواند عاری از روابط قدرت، ایدئولوژی و گفتمانی بین سوژه‌ها و نهادهای مختلف اجتماعی ردوبدل شود. او همچنین نگاه سیال و متکثر نسبت به معنا و فرهنگ دارد که جای نقد دارد، معناها برخی اوقات ثابت هستند و کمتر دچار تغییر و تحول می‌شوند، مفاهیمی مثل احترام، صداقت، ایثار، آبرو و... مفاهیمی هستند که در اکثر فرهنگ‌ها معمولاً معانی ثابتی دارند یا برخی آداب و رسوم و مناسک هستند که سال‌های سال ثابت و بدون تغییر باقی‌مانده‌اند و شاید در گذر زمان بازآفرینی شده‌اند، پس نمی‌توان گفت معناها و فرهنگ‌ها همیشه یا اغلب سیال و متکثر هستند. همچنین می‌توان بیان داشت که، نتایج مطالعات و رویکرد هال برگرفته از شرایط تاریخی، اجتماعی و سیاسی انگلستان و تمرکز بر فرهنگ غربی بوده است و نمی‌توان صرفاً این نتایج را به دیگر جوامع یا عصر «فرااطلاعاتی» و «هوش مصنوعی» اکنون تعمیم داد.

۴. مقایسه استوارت هال با آنتونیو گرامشی و ادوارد سعید

۱.۴ بحث هژمونی از دیدگاه آنتونیو گرامشی و استوارت هال

هژمونی یکی از اساسی‌ترین مفاهیم در نظریه‌های سیاسی چپ در قرن بیستم است که توسط آنتونیو گرامشی معرفی و توسط اندیشمندانی همچون استوارت هال بازخوانی و

معرفی و نقد کتاب معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی (سیروان محمودی و دیگران) ۶۳

بسط داده شده است. گرامشی با تمرکز بر نقش جامعه مدنی و رهبری فکری طبقه حاکم، هژمونی را فراتر از زور و اجبار تعریف می کند که طبقه حاکم از طریق آن سلطه خود را بر جامعه تحمیل می کند. در مقابل، هال، هژمونی را در بافت فرهنگ معاصر، رسانه و سیاست انگلستان به ویژه در دوران تاجر بسط می دهد. هژمونی یک پروژه فرهنگی و ایدئولوژیک متغیر است که در آن گروه های مختلف از طریق مبارزه بر سر معنا، موقعیت های فرهنگی و سیاسی را تثبیت می کنند (کالپانی، ۲۰۲۱: ۲۲۲؛ استراینزر و توسیچ، ۲۰۲۲: ۳۸۵).

مفهوم «هژمونی» در اندیشه چپ، به ویژه در سنت مارکسیستی، نقطه چرخشی در درک پیچیدگی قدرت، سلطه و مقاومت محسوب می شود. گرامشی نخستین کسی بود که در نقد اقتصادگرایی مارکسیستی، نظریه ای چندلایه درباره سلطه و رضایت در جامعه مدنی ارائه کرد. سال ها بعد، هال این مفهوم را در زمینه تحولات سرمایه داری متأخر، ظهور راست نو و جنبش های اجتماعی نوین بازتفسیر کرد. هرچند هال به شدت تحت تأثیر گرامشی بود، اما برداشت او از هژمونی، ریشه در تجربه زیسته بریتانیای دهه ۱۹۸۰ داشت و بر گفتمان رسانه و هویت تمرکز بیشتری داشت. به بیانی دیگر، هال با الهام از گرامشی، مفهوم هژمونی را برای تحلیل گفتمان های معاصر مانند تاجریسم، نژادپرستی، نسبی گرایی و رسانه به کار گرفت. او برخلاف گرامشی که نقش طبقه را مرکزی می دانست، بر تقاطع طبقه با نژاد، جنسیت و هویت تأکید می کرد. اگر گرامشی بنیان نظری هژمونی را در پیوند با ساختار طبقاتی و اقتصادی طرح و آن را ابزاری برای درک سلطه در جامعه مدنی در راستای انقلاب سوسیالیستی می دید، هال نظریه پرداز کاربردی آن در عرصه های متکثر فرهنگی، رسانه ای و سیاسی بود و این مفهوم را برای تحلیل لحظه های تاریخی متکثر، پراکندگی مبارزات اجتماعی و شرایط پسا صنعتی بازآفرینی کرد. او مفهوم هژمونی را از ابزار تحلیل سلطه طبقاتی به ابزاری برای درک منازعه گفتمانی در شرایط متأخر سرمایه داری تبدیل کرد (کالپانی، ۲۰۲۱: ۲۲۳-۲۲۴؛ استراینزر و توسیچ، ۲۰۲۲: ۳۸۵-۳۸۶).

۲.۴ بحث بازنمایی از دیدگاه هال و ادوارد سعید

استوارت هال، از منظر فرهنگی و پست مدرن، بازنمایی را فرایندی معنا ساز و سیال می داند. او در آثار و نوشته هایش بازنمایی را نه فقط بازتاب واقعیت، بلکه فعالانه در ساخت هویت فرهنگی و اجتماعی می بیند. او معتقد است که بازنمایی ها ساخت یافته درون گفتمان و هم زمان وابسته به زمینه های تاریخی و قدرت اند. به عبارتی دیگر، بازنمایی در دیدگاه او،

ناپایدار، چندگانه و چالش‌پذیر است؛ یعنی افراد می‌توانند با آن مخالفت، چانه‌زنی یا بازتولید کنند (گرمیت، توهامی و آفکیر، ۲۰۲۳: ۲۳۲). اما، ادوارد سعید، به‌عنوان پیشگام مطالعات پسااستعماری معتقد است، «شرق‌شناسی» شیوه‌ای از گفتمان است که شرق را به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از تمدن و فرهنگ مادی اروپا نشان می‌دهد (سعید، ۲۰۰۳: ۲). به گفته سعید، غرب، شرق را از طریق فرایند «اهلی‌سازی امر بیگانه/غیربومی» تعریف و بازتعریف می‌کند. او تأکید می‌کند که این فرایند توسط مستشرقان انجام می‌گیرد و راهی برای کنترل مشرق‌زمین است (همان: ۲۰۵). او در کتاب مهم خود «شرق‌شناسی» (Orientalism, 1978)، بازنمایی را به‌عنوان ابزاری از سلطه غربی تحلیل می‌کند. برای سعید، بازنمایی فرایندی قدرتمند است که از طریق آن غرب (Occident) شرق (Orient) را تصویر می‌کند- اما نه آن‌گونه که هست، بلکه آن‌گونه که غرب می‌خواهد دیده شود. بازنمایی در دیدگاه سعید، یک گفتمان است که توسط نهادهایی چون دانشگاه، ادبیات، سیاست و رسانه بازتولید می‌شود. شرق در این بازنمایی‌ها، «غیرمنطقی»، «غریزی»، «زنانه»، «ناتوان از خودرهبری» و در کل، «دیگری» (Other) تصویر می‌شود؛ تصویری که به‌مشروعیت استعمار و تسلط فرهنگی کمک می‌کند. در نتیجه، بازنمایی از دیدگاه سعید ابزاری برای حذف صدای واقعی شرق و جایگزینی آن با صدای استعمارگر است (گرمیت، توهامی و آفکیر، ۲۰۲۳: ۲۳۲-۲۳۳). از طرف دیگر، بازنمایی نزد حال فرایندی فعال و سیال است که در آن سوژه می‌تواند مقاومت، چانه‌زنی و بازتولید کند. او تأکید دارد که هیچ هویتی ذاتی نیست؛ همه هویت‌ها گفتمانی و زمینه‌مند هستند؛ اما، بازنمایی نزد سعید نظامی از تحریف، سلطه و انکار سوژگی شرقی‌ها است. او به‌دنبال افشای این مکانیزم و بازیابی صدای خود شرقی است. بنابراین، اگر سعید تمرکزش بر «نقد ساختار سلطه از بیرون» است، حال بیشتر بر «بازسازی هویت درون آن ساختار» متمرکز است.

۵. نتیجه‌گیری

آشنایی با استوارت هال و دیدگاه‌های او به‌عنوان یکی از شخصیت‌های برجسته مکتب بیرمنگام و همچنین کتاب «معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی» به‌عنوان بخشی از معروف‌ترین اثر هال است که به‌فارسی برگردانده شده برای دانشجویان علوم انسانی-اجتماعی، به‌ویژه مطالعات فرهنگی، جامعه‌شناسی فرهنگی، جامعه‌شناسی هنر و سینما و... اثری مفید و ارزشمند است. همچنین، نگارش و ترجمه کتاب و مقالات متعدد در حوزه فرهنگ،

بازنمایی، گفتمان و زندگی اجتماعی نشان‌دهنده اهمیت و مسأله‌مندی این موضوع و کتاب مورد بررسی در اجتماع آکادمیک ایران است. همه ما کم و بیش از وجود و اهمیت «معنا» و «فرهنگ» در زندگی اجتماعی آگاه هستیم و درباره آنها بسیار سخن می‌گوییم ولی معمولاً تصور روشن و واضحی از ماهیت یا چیستی آنها نداریم، نمی‌توانیم آنها را به‌دقت تعریف کنیم و به‌درستی نمی‌دانیم چرا معنا و فرهنگ اهمیت فراوانی در زندگی ما دارند. در مدخل اول کتاب *بازنمایی*، هال سعی کرده است به پرسش از چیستی و اهمیت معنا و فرهنگ پاسخ‌های معتبر و روشنی بدهد. او، فرهنگ را مجموعه‌ای از معناهای مشترک می‌داند که میان‌گوشوران یک زبان بنیان زندگی اجتماعی را تشکیل می‌دهد. پس ناگفته پیداست که برقراری ارتباط فقط به‌واسطه همین معناهای مشترک یا شیوه‌های فکر و احساس نسبتاً همسان درباره جهان امکان‌پذیر است. به‌همین علت، فرهنگ تنها به‌معنای مشترک محدود نمی‌شود و از طریق فرایندهای بازنمایی مفهومی و زبانی شکل می‌گیرد و گسترش می‌یابد. این امر باعث می‌شود که فرهنگ ارتباط نزدیکی با روابط قدرت داشته باشد و از طریق مشروعیت‌بخشی یا مشروعیت‌زدایی، به تقویت یا تضعیف این روابط کمک کند. در این باره هال به‌کمک آراء فوکو و بارت به تحلیل بازتولید قدرت، سلسله‌مراتب، ثروت و منزلت می‌پردازد. البته در این میان به آراء سوسور و استراوس هم گریز دارد. در مورد ترجمه کتاب از آنجایی که متن اصلی در سایر بخش‌ها به موضوعات مختلف دیگر درباره فرهنگ و زندگی اجتماعی مانند عکاسی، موزه، بحث دیگری، قدرت و تخیل، نمایش مردانگی و... پرداخته است، ضرورت ترجمه کامل کتاب احساس می‌شود. انتظار می‌رفت که مترجم در بخش یادداشت مترجم به‌جای تکرار مباحث کتاب به‌معرفی هال و اندیشه‌های او و اهمیت‌اش برای اجتماع آکادمیک نیز سخن می‌گفت. علاوه بر این‌ها، نقدهایی هم بر متن کتاب ترجمه‌شده (ایرادات ویرایشی و محتوایی) و همچنین دیدگاه خود هال برای مثال نشر دشوار و پیچیده که موجب اشکال و سختی در فهم کتاب بازنمایی شده است؛ دشواری عملیاتی کردن تجربی دیدگاه هال؛ سیال‌بودگی برخی مفاهیم به‌کار رفته در کتاب که کاربردی کردن آنها را با مشکل مواجه کرده است؛ عدم توجه کافی به مفاهیمی مثل نژاد، طبقه و جنسیت در کتاب بازنمایی؛ همچنین هال به‌اموری مثل معنا، فرهنگ، رسانه و بازنمایی نگاه سیاسی دارد و همه چیز را به امور سیاسی، ایدئولوژیک و گفتمانی تقلیل می‌دهد و این امر موجب شده به ساختارهای تاریخی، اقتصادی و اجتماعی و همچنین به کنش‌های روزمره سوژه‌ها در حیات اجتماعی کمتر توجه داشته باشد، نگاه مبهم و

نسبی‌گرایانه او به معنا و فرهنگ و همچنین دیدگاه سیال‌گونه و متکثر او از دیگر ضعف‌ها و کاستی‌هایی هست که در این کتاب با آن مواجه بودیم. البته لازم است گفته شود ایرادات یا نقدهایی که نویسندگان این مقاله بر حال وارد کرده‌اند به معنای کم‌اهمیت جلوه‌دادن و نادیده‌گرفتن اهمیت او در حوزه مطالعات فرهنگی و جامعه‌شناسی فرهنگی نیست، حال همچنان از چهره‌های شاخص و تأثیرگذار مطالعات فرهنگی، رسانه، هنر و... در سطح جهانی است و اندیشه‌های او همچنان ماندگار و جاویدان هستند. به عبارتی می‌توان گفت، در عصر سرمایه‌داری دیجیتال، دیدگاه هال در مورد حوزه عمومی دموکراتیک و رسانه‌های دموکراتیک در یک جامعه دموکراتیک همچنان به‌عنوان چراغ امید در مبارزات اجتماعی امروز بسیار مهم و بنیادی است (فوکس، ۲۰۲۳: ۱۰۲۶).

کتاب‌نامه

- استونز، راب (۱۳۸۸). *متفکران بزرگ جامعه‌شناسی*، ترجمه مهرداد میردامادی، چاپ ششم، تهران: نشر مرکز.
- الیوت، آنتونی، ترنر، برایان (۱۳۹۳). *برداشت‌هایی در نظریه اجتماعی معاصر*، ترجمه فرهنگ ارشاد. چاپ دوم، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۲). *نشست بررسی اندیشه استوارت هال، تنظیم روح‌الله دهقانی، قم، دانشگاه باقرالعلوم*.
- میلز، آندرو، براویت، جف (۱۳۸۵). *درآمدی بر نظریه فرهنگی معاصر*، ترجمه جمال محمدی، تهران: ققنوس.
- هال، استوارت (۱۳۹۳). *معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی*، ترجمه احمد گل محمدی، تهران: نشر نی.

- Belassi, H., Seferian, N., AboHarga, N., Socrat, N., Mostafa, O., ElGamal, H., & Shehab, Y. (2013). Critical Review on "The Work of Representation" by Stuart Hall. *Academia.edu Critical Review*.
- Carey, J. W. (1989). *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
- Colpani, G. (2021). Two Theories of Hegemony: Stuart Hall and Ernesto Laclau in Conversation. *Political Theory*, 50(2), 221-246. <https://doi.org/10.1177/00905917211019392>
- Elliott, A. (2021). *Routledge Handbook of Social and Cultural Theory*, Routledge Publications, Second Edition.
- Fiske, J. (1996). *Media Matters: Race and Gender in U.S. Politics*, University of Minnesota Press.

- Fuchs, C. (2023). A Marxist-Humanist perspective on Stuart Hall's communication theory. *Theory and Society*, 52(6), 995-1029. <https://doi.org/10.1007/s11186-023-09524-5>.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from Prison Notebooks*, trans. ed. and introduction Q. Hoare and G. N. Smith New York: International Publishers.
- Guermit, D., Touhami, I., & Afkir, M. (2023). The Examination of Stuart Hall's Postcolonial Perspective on Displacement and Identity Discontinuity in Fadia Faqir's The Cry of the Dove (2007). *Altralang Journal*, 5(3), 230–241. <https://doi.org/10.52919/altralang.v5i3.364>
- Hall, S. (1985). Signification, representation, ideology: Althusser and the post-structuralist debates. *Critical studies in media communication*, 2(2), 91-114. <https://doi.org/10.1080/15295038509360070>.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. India: SAGE Publications.
- Hall, S. (2021). *Writings on Media: History of the Present*. United States: Duke University Press.
- Lee, S. (2025). Decoding Stuart Hall's Impact: Understanding the Cultural Theorist's Influence on Postcolonial Literary Criticism. <https://www.numberanalytics.com/blog/stuart-hall-postcolonial-literary-criticism>.
- Rodman, G. (2023). *Representing Stuart Hall*. Critiques accessibility, structural determinism, and reception gaps. <https://www.gilrodman.com/2023/03/18/representing-stuart-hall/>.
- Rojek, c. (2007). *Cultural Studies*, Polity Press.
- Said, E. W. (2003). *Orientalism*, India: Penguin Group.
- Sobolev, D. (2008). Metaphor revisited. *New Literary History*, 39(4), 903-929. <https://dx.doi.org/10.1353/nlh.0.0063>.
- Streinzner, A., Tomic, J. (2022). Thinking with Gramsci Today: Gramscian perspectives in ethnographies of Europe. *Dialect Anthropology*, 46, 385–394. <https://doi.org/10.1007/s10624-022-09679-0>
- Watson, J, Hill, A. (2006). *Dictionary of Media and Communication Studies*, Hodder Arnold Publication.